

08.2020

РЕКИТЕ
НА ИНДИЯ:
СВЕЩЕНИ И
ЗАМЪРСЕНИ

СПОРНИТЕ
ПРЕДСТАВЛЕНИЯ
С ЯПОНСКИ
МАКАЦИ

NATIONAL GEOGRAPHIC БЪЛГАРИЯ

ДИНОЗАВРИ ЗА ПРОДАН

Странното хоби
на богатите колекционери

WWW.NATIONALGEOGRAPHIC.BG

ISSN 1312-6571

5,49 лв.

08 >

9 771312 657558

АВГУСТ 2020

ДИНОЗАВРИ • РЕКИТЕ НА ИНДИЯ • ПРАВО НА СИГУРНОСТ • ХИРОШИМА • ЯПОНСКИТЕ МАКАЦИ

СЪДЪРЖАНИЕ

На корицата:

Джурасик парк оживява в частните сбирки на богати колекционери, които често излагат фосили в музеи.

СНИМКА: ГАБРИЕЛЕ ГАЛИМБЕРТИ И ЮРИ ДЕ ЛУКА

СТАТИИ**Динозавърът
В стаята**

Фосилите на отдавна изчезнали същества не са изложени само в залите на природо-научните музеи.

Днес те са в много луксозни домове и офиси, където богати колекционери се наслаждават на противоречивото си хоби, често водени от момчешкия си Вкус за големи и страшни чудовища.

ТЕКСТ: РИЧАРД КОНИ
СНИМКИ: ГАБРИЕЛЕ ГАЛИМБЕРТИ
И ЮРИ ДЕ ЛУКА

..... стр. 28

**Вода навсякъде
и никъде**

Преходът от 3900 км през Индия разкрива мистичното обаяние на нейните свещени реки – и криза, застрашаваща цял един начин на живот.

ТЕКСТ: ПОЛ САЛОПЕК

СНИМКИ: ДЖОН СТАНМАЙЪР
..... стр. 46

Право на сигурност

След като ужасяващо нападение шокира Индия, жените там изисква по-добра защита от тормоз и насилие.

ТЕКСТ: НИЛАНДЖАНА БОУМИК
СНИМКИ: САУМЯ КАНДЕЛВАЛ

..... стр. 66

**Когато падна
бомбата**

За все още живите оцелели ужасите на ядрената атака над Хирошима и уроците на войната са все така ярки и болезнени.

ТЕКСТ: ТЕД ГЪП

..... стр. 74

**▲ Култура или
злоупотреба?**

Използването на японските макаци в подобни на църкви представления привлича все повече критики.

ТЕКСТ: РЕНЕ ЕБЕРСОЛ
СНИМКИ: ЯСПЕР ДУСТ

..... стр. 82

ВЕСТИ ОТ ПРЕДНАТА
ЛИНИЯ НА НАУКАТА И
НОВИТЕ ИДЕИ

Наркотик или лекарство?

Пациентите в пилотно проучване почувствали намаляване на симптомите на тревожност и депресия след прием на голяма доза псилоцибин – халюциногена във вълшебните гъби. Откритието, публикувано в *Scientific Reports*, подсказва, че наркотикът може да подпомага „трайно отдалечаване“ от негативните настроения.

— ПАТРИША ЕДМЪНДС

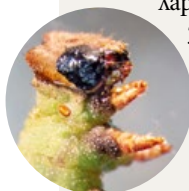

ЖИВОТНИ

КАК НАСЕКОМИТЕ ПРОМЕНЯТ ЦВЕТА СИ?

ИЗСЛЕДВАНЕТО НА ТЕЗИ ПОДОБНИ НА ХАМЕЛЕОНИ ЛАРВИ ПОКАЗВА, ЧЕ ТЕ „ВИЖДАТ“ С КОЖАТА СИ

БРЕЗОВИТЕ ПЕДОМЕРКИ СА МАЙСТОРИ на камуфлажа. В ларвения си стадий те могат да променят цвета си, за да се слеят със средата – дори и без да виждат тази среда. След като отгледали над 300 ларви на брезова педомерка, британски изследователи затъмнили зрението на някои с черна боя. Ларвите били поставени в кутии, съдържащи бели, зелени, кафяви или черни пръчки, и им било дадено време за адаптиране. Когато отворили кутиите, почти всички гъсеници, зрящи или не, били променили цвета си в съответствие с пръчките в кутията им. После ги преместили в нови кутии, съдържащи пръчки с два различни цвята, и около 80% от насекомите избрали да застанат на пръчки, съответстващи на цвета им. Откритието доказва, че ларвите на брезовата педомерка са способни на дермална фоторецепция – да виждат с кожата си. — АНИ РОТ

ЗЕЛЕНИ ТЕХНОЛОГИИ

Циментът на бъдещето?

Циментовата индустрия генерира огромни емисии на парникови газове. Учени от Масачузетския технологичен институт изобретили процес, при който циментът ще се произвежда с електричество, а не чрез изгарянето на фосилни горива. Във воден електролизатор (долу) токът към електродите създава водороден и кислороден газ, киселина и основа. Когато към киселината се добави варовик, той се разтваря и декарбонизира – губи своя CO_2 – и после може да се използва за производството на ключова съставка в цимента. — А. Р.

НЕЩО ЗА ДЪВЧЕНЕ

ТЕКСТ: МАРГАРИТА ГОКУН СИЛВЪР

ТРЪГНЕТЕ ПО СРЕДНОВЕКОВНИТЕ улички на Пурги в Гърция и ще видите сегнади край маси жени, които съсредоточено прокарват пръсти през покрити с листа вейки. Търсят втвърдени капки бяло лепкаво вещество – мастиковата смола, която още от древни времена се цени заради ароматните си и целебни свойства. Пурги е едно от 24-те села производители на мастикова смола – мастихохориа – на о-в Хиос.

Мастиковите дървета се срещат навсякъде из Средиземноморието, но прочулите се с тези специални качества растат само в южната част на Хиос. Хилядолетия наред мастиковата смола е била стопанско богатство и източник на

идентичност за жителите на острова. Херодот я споменава през V в. пр.Хр., римляните я дъвчели, за да си чистят зъбите, а османците я възхвалявали като подправка (сакъз). Днес хората още я използват за овкусяване на храна и като лек срещу болки и лошо храносмилане. Учени дори я проучват като потенциално лекарство за рак. Производството ѝ е целогодишно семейно занимание, което включва обработка на земята, правенето на плътки разрези в кората, от които да сълзи смолата, събирането и чистенето ѝ. В Хиоския музей на мастиката посетителите могат да се запознаят с процеса и да се разходят из горичката в търсене на мастиковите „сълзи“.

ЖИВИ КАРТИНИ

Агарът се развил от готварска съставка до лабораторна среда за отглеждане на бактерии. Днес вече е платно за картини от микроорганизми.

ТЕКСТ: ДЖЕНИФЪР ЦАНГ

ПРЕЗ 80-ТЕ ГОДИНИ на XIX в. Анджелина Хесе, американска лаборантка и готвачка от холандски произход, предположила, че една съставка на желата и пудинги може да се използва за отглеждане на бактерии. Като открила това приложение на агара, Хесе направила революция в микробиологията и подготвила сцената за нов вид изкуство.

В лабораторията агарът – желатинова маса, получена от морски водорасли – се смесва с други хранителни вещества и вода, стерилизира се чрез налягане и се налива в пластични бюта. Когато се охлади, се съствява в гладка полутвърда повърхност, върху която растат бактериите.

Побече от век след работата на Хесе агарът продължава да е в основата на култивирането на бактерии,

като освен това се е превърнал и в необичайно платно, върху което микроскопичните организми могат да демонстрират целия си блясък.

Някои микроби създават цветове по естествен път. Различните видове *Streptomyces*, които произвеждат много от нашите антибиотици, са на цвят от червени през сини до черни. *E. coli* естествено е бежова, но привнесени гени могат да накарат нея и други микроби да флуоресцират в яркорозови, зелени и сини оттенъци. Невидими, когато бъдат посетени върху агара, микроорганизмите се размножават с течение на времето и разкриват форми и багри.

От 2015 г. Американското микробиологическо дружество (АМД) провежда ежегоден конкурс „Агар Арт“ (по чийто аналог от 2016 г. насам се провежда и българският конкурс за агарово изкуство). Участниците постигат все по-сложни резултати, като си служат с триизмерни форми и използват спори и всякакви организми. Агаровото изкуство разкрива невидимия свят на микроорганизмите, ограничено единствено от микробната палитра и въображението на твореца.

СТАФИЛОКОКОВИ БАГРИ

Ким открила гва от своите пигменти съвсем погръка: „Белите бактерии, най-вероятно *Staphylococcus epidermidis* – казва тя, – и жълтите, най-вероятно *Staphylococcus aureus*, бяла взети от кожата ми.“

ПОДВОДНА СЦЕНА ВЪРХУ АГАР

Това произведение – „Морска вселена“ – било сред финалистите в професионалната категория на конкурса на АМД през 2019 г. За да го композира, студентката в Принстън Джейни Ким използвала микроорганизми от множество места.

АКЦЕНТИ ОТ „АГАР АРТ“

Конкурсът за агарово изкуство доказва, че „учените категорично могат да бъдат креативни“ – казва Катрин Лонток от Американското микробиологическо дружество. Представяме ви някои от участниците през 2019 г.

За тази сцена с японски шаран и лотосов цвят, която спечели първо място, били използвани 9 различни вида микроорганизми.

Съдията от Върховния съд Рут Бейдър Гинсбърг (РБГ) била нарисувана върху агар с названието ВРБГ, акроним на химическите му съставки.

Тази пустинна сцена била създадена от патогени, причиняващи инфекции на уринарния тракт в изложени на воден стрес райони като Близкия изток.

ЗЕЛЕН РАСТЕЖ

Жълтите бактерии *S. aureus* и сините *E. coli* могат да се смесят, за да се получи зелено. На Ким ѝ харесва как „си съжителстват, за да сътворят изкуство – също като самите морски симбиози“.

E. COLI В ЦВЯТ

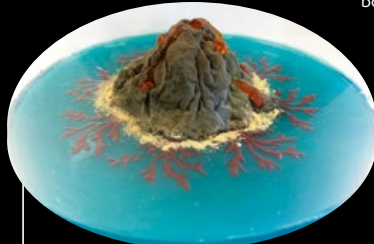
Генетична регулаторна последователност контролира колко сини изглеждат тези бактерии *E. coli*. „Много е подхорящо“ – казва Ким, – че последователността идва „от морска бактерия, свързана с водорасли“.

Като посипал пръст от загнял свор върху агар, един художник получил лилавите и жълти цветове за тази пеперуга.

За направата на това дърво били използвани светещи в зелено и червено *Bacillus subtilis* с интродуцирани гени на флуоресциращ протеин.

Този вулкан е купчинка агар, заразена с плесен *Cladosporium cladosporioides*, от която се стича лава от оцветен агар. Пясъкът представлява спори от плесен, а коралите са микроорганизми, пораснали върху море от оцветен агар.

СКРИТ ЖИВОТ В КОРАЛОВИТЕ РИФОВЕ

ТЕКСТ: БЕАТА КОВАК НАС

КОГАТО АРЧАНА АНАНД – морски биолог – се гмурнала за пръв път в мътните води на Южнокитайско море край Хонг Конг, успяла да види само утайка и спорадични коралови колонии. Ананд се подготвяла да спусне устройства, наречени автономни структури за наблюдение на кораловите рифове, или *ARMS*, които регистрират скрития морски живот.

ARMS са пластмасови структури на много нива и площ 0,5 кв.м, които имитират сложността на кораловия риф. Оставени под вода за 1–2 години, те биват колонизирани от спотици и дори хиляди видове, повечето от които микроорганизми.

Един от най-гъсто населените крайбрежни градове в света, Хонг Конг изхвърля в морето третирани канали води, богати на нутриенти, които са достатъчни да напълнят 1000 олимпийски басейна на ден. Същите води са и дом на над 90 вида твърди корали – по-голямо разнообразие от това на Карибите. Тези корали са устойчиви и Ананд поиска да знае как видовете микроорганизми процъфтяват тук.

Тя спуснала 12 структури *ARMS* на четири места на дълбочина 5 м във води с различна степен на замърсяване и ги извадила след 2 г. Установила, че структурите в среднозамърсените води приютавали повече видове микроорганизми от тези в най-силно и най-слабо замърсените места. Резултатите хвърлят светлина върху това какъв е прагът на излишните хранителни вещества, които микроорганизмите могат да понесат. Реакциите им, казва Ананд, дават информация как да се смекчат заплахите за средите, обитавани от корали в развитите крайбрежни райони в света. □

Вашата подкрепа позволи на Националното географско дружество да финансира този и други научни и изследователски проекти.

Арчана Ананд (горе) спуска пластмасови структури (*ARMS*) във водите край Хонг Конг (Вяво). Устройствата са метод за изследване на морското биоразнообразие, позволявайки сравнение между рифовите местообитания.

На западния бряг на датския остров Борнхолм високата, свободно стояща скална кула Крозегурен привлича катерачи.

ВРЪЗКА С БРЕГА

ЛЕГЕНДАРНАТА ПРИВЪРЗАНОСТ НА ДАНИЯ КЪМ КРАЙБРЕЖИЕТО
И МОЖЕ ДА Е ТАЙНАТА НА НЕЙНОТО БЛАГОСЪСТОЯНИЕ

ТЕКСТ: ХЕЛЪН РЪСЕЛ

В ДАНИЯ никога не си на повече от 50 км разстояние от морето. Изключвайки границата на Ютланд с Германия, Дания е изцяло заобиколена от вода, като крайбрежието ѝ е с обща дължина 8750 км.

„Това я правело идеална за викингското общество, в което плаването било най-важният начин на пътуване“ – казва Рике Йохансен, куратор в Музея на викингските кораби в Роскилде. Риболовът бил необходимост за оцеляване дълго преди Дания, която се състои от 406 острова, да се превърне в селскостопанска нация, но днес, казва Йохансен, за повечето

датчани водата означава отдиш: „Взимаме я за даденост, тя е начин на живот“.

Цяла Дания е низинна, оформена от ледници и ледникови потоци от ледниковата епоха. Тъй като най-високата ѝ точка е едва 170 м надморска височина, страната е особено застрашена от наводнения и бури. До 2100 г. морското равнище се очаква да се вдигне с около метър, а археолозите се тревожат, че историческите места по крайбрежието ще изчезнат напълно.

През 2019 г. 120-годишният фар „Руберг Кнуде“, първоначално построен на 200 м от

морето, трябвало да бъде превозен навътре, тъй като крайбрежната ерозия намалила това разстояние до едва 6 м. За да защитят ниските земи, в продължение на 1800 км по брега били построени диги, като повечето са покрити с трева, за да приютят диви животни. С цел да се защитят неоградените крайбрежия от растящата ерозия се пренася пясък от определени райони в морето, за да се попълнят крайбрежните плитчини, плажовете и дюните, без които някои части от западното крайбрежие биха се вдавали в сушата с 8 м годишно.

На ветровития западен бряг на Ютланд, Климъолер е известен като Студените Хаваи заради двуметровите си вълни и сърф културата. „Около водата има наслоена история на страх, а също и на страхопочитание към нея“ – казва местният жител Каспер Стайнфат, световен шампион по SUP сърфинг.

В северния край на Ютланд Балтийско море се среща със Северно при Скаген, където можете да застанете в плитчините и да усетите как водните маси се сблъскват. Преди най-голямата рибарска общност в Дания, сега Скаген е прочут с мигриращите пясъчни дюни и уникалната светлина, която вдъхновява художници.

Източното крайбрежие на Дания, където живея, е по-закътано. Защитените заливчета и фиорди са подходящи за по-спокоен отпих, като например падълбординг. Меките пясъчни плажове приканват към свобода в естествен

вид; има цели плажове, запазени за нудисти. След гмуркане от един кей наскоро се изкачих по стълбата, където ме посрещна 80-годишен човек, гол, както майка го е родила.

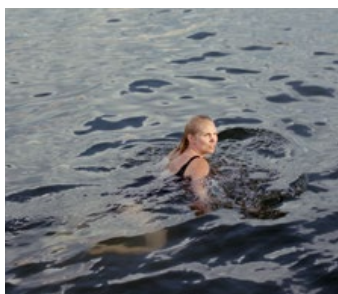
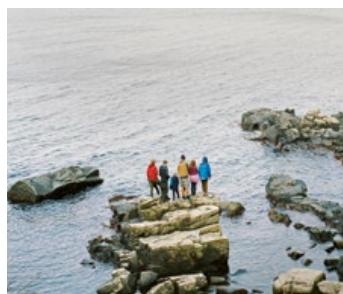
В Борнхолм, край бреговете на Копенхаген, може да похапнете изискани ястия и да се излежавате на толкова фин пясък, че навремето е бил използван в пясъчни часовници.

Фотогеничното островче Ербо, южно от централния датски остров Фюн, се е прочуло като сватбения остров на Дания.

Стайнфат казва: „Крайбрежието е мястото, където се чувствам щастлив“. Не е чудно, че Дания редовно бива изтъквана като една от най-щастливите страни на Земята, включително и от автора на „Сини зони“ Дан Бютнер.

Със своите 1300 почти непокътнати плажове и население от само 5,8 млн., в Дания не е необичайно да имаш целия плаж за себе си. Много градове осигуряват заслони за спане и запаси от насечени дърва, за да окуражат къмпингуващите, и можете да вечеряте безплатно от изобилните колонии с миди през по-голямата част от годината. Нужен ви е само тиган и викиншки дух.

„Тук определено има нордическа енергия – казва Стайнфат. Крайбрежието е място, където океанът и сушата са вкочнени във вечна и безмилостна битка. Тези диви природни сили едновременно ме вдъхновяват и респектират. Карат ме да се чувствам жив.“ □

На брега (по часовника от горе вляво): Приятели в морето и на плажа на Рудквобинг; крайбрежната ерозия застрашава една къща; плувец в копенхагенското пристанище; най-големият пясъчник на Дания е Ребьерг Миле; група приятели на скалите „Санкчури“ в Борнхолм.

ДИНОЗАВЪРЪТ

ИЗЧЕЗНАЛИ ВИДОВЕ

ФОСИЛИТЕ
НА ОТДАВНА
ИЗЧЕЗНАЛИ
СЪЩЕСТВА
НЕ СА САМО
ЗА МУЗЕИТЕ.
ДНЕС ТЕ СА
В ДОМОВЕ
И ОФИСИ,
КЪДЕТО БОГАТИ
КОЛЕКЦИОНЕРИ
СЕ НАСЛАЖДАВАТ
НА ПРОТИВОРЕЧИВОТО
СИ ХОБИ.

ТЕКСТ: РИЧАРД КОНИФ

СНИМКИ:
ГАБРИЕЛЕ ГАЛИМБЕРТИ
И ЮРИ ДЕ ЛУКА

Един *Kaatedocus siberi*
стои сред еkleктична смесица
от експонати
в *Theatrum Mundi*,
галерия в Арето, Италия

В СТАЯТА

Служители в „Зоук“,
фирма за възстановяване
на фосили в Триест, Италия,
сглобяват алозавър, изкопан
в Уайоминг. По-късно
образецът беше продаден
на аукцион в Париж
за 1,4 млн. долара.

**СТРАСТТА
НА ЧАСТНИТЕ
КОЛЕКЦИОНЕРИ
КЪМ
ПАЛЕОНТОЛОГИЯТА
ОЗНАЧАВА,
ЧЕ ДИНОЗАВРИ
И ДРУГИ
ФОСИЛНИ
ГИГАНТИ
МОГАТ ДА СЕ
ОЗОВАТ ПОЧТИ
НАВСЯКЪДЕ.**

Като праисторически жест към морето отвън, един 5-метров мозазавър плува над Джоан и Хенри Кригстейн в дома им в Масачузетс. Морското влечуго е един от няколко фосила, които Хенри Кригстейн е събрал през последните 30 години. Офталмологът проследява любовта си към изчезналите зверове до детството си. Кригстейн израснал в Манхатън и Американският природонаучен музей бил любимото му място. Всяко лято той копая в Северна и Южна Дакота, Уайоминг или Монтана, често с най-голямата си сръщеря Ейди, която открила мозазавъра. За него фосилите са ключ към биологичното ни минало. Присъствието им, казва той, събужда „силно духовно усещане за връзка с историята на живота“.

В

мотел в Тусон, Аризона, един хирург говори възторжено за фосилизирани черепи. Той е донесъл един в ръчния си багаж при полета, с който е пристигнал в града, и е развълнуван от перфектното състояние на черепната кутия и отворите, през които някога са преминавали краниалните нерви.

„Мога да видя оптичния нерв, който е носел импулси за зрение“ – казва той, сякаш бившият стопанин на черепа е все още жив. „Мога да видя отводящия нерв, който е позволявал страничното движение на очите, и троичния нерв, който е придавал чувствителност на кожата на лицето.“ Притежаването на колекция от фосилни черепи го прави едновременно бликащ от щастие и нервозно дискретен, подобно на много други колекционери, които са тук за Изложението на скъпоценни камъни и минерали в Тусон. В момента той строи „частен музей“, който да подслони черепите, и мисълта да ги изложи в хронологичен ред го кара да се усмихва: 91-сантиметровият череп на алозавър, зъбното морско чудовище еласмозавър и най-цялостният череп на птеранодон, намиран някога.

Напоследък частните колекционери на фосили се срещат доста често. Някои като хирурга са достатъчно сериозни, за да минат за професионални палеонтолози. Други се увличат предимно от момчешкия си вкус за големи и страшни (и скъпи) чудовища. Някои колекционери се нареждат сред мегабогаташите в света, като например китайския строителен предприемач,

**НЯКОЛКО
КОЛЕКЦИОНЕРИ СА
СРЕД МЕГАБОГАТАШИТЕ
В СВЕТА, НО ВСЯКАКВИ
ЕНТУСИАСТИ СЕ СТИЧАТ
НА АУКЦИОНИТЕ,
ЗА ДА ЗЪРНАТ ФОСИЛИТЕ.**

Череп на трицератопс (отзад, в средата) и други фосили привличат тълпа в аукционния център „Друо“ в Париж. „Много от тези хора не са купувачи“ – казва фотографът Габриеле Галимберти. Аукционният център е отворен за посетители, които просто са

любопитни, както и за сериозни колекционери. На едно такова събитие през 2018 г. анонимен участник от Югоизточна Азия купи един алозавър и един *Kaatedocus siberi* през интернет за 2,9 млн. долара. Продажните цени на събитието, показано тук, били

по-скромни, като трицератопсът бил продаден само за 188464 долара. Зарафазабратата (на преден план) била релатрирана в Мароко, след като Властите там спечелили спора, че трябва да бъде върната.

Един отниелозавър – миниатюрен вид, който търчал из днешните САЩ преди около 150 млн. години – изглежда готов да скочи от масата в лондонския дом на колекционера Нилс Нилсен (който се качва по стълбите с най-малкия си син).

„Питая страст към фосилите“ – казва Нилсен, чиято първа покупка бил зъб от тиранозавър, скоро последван от цял тиранозавър. Сега и тиранозавърът, и отниелозавърът са под наем в музеи в Европа. „Обичам да работя

с музеи“ – казва Нилсен, директор в сферата на финансите и недвижимите имоти. „Това им позволява да изложат някои впечатляващи фосили, които не биха могли да придобият самостоятелно.“

**КОЛЕКЦИОНЕРИТЕ
ЧЕСТО СА ПОТАЙНИ
ЗА ЧАСТНИТЕ СИ ФОСИЛИ,
ЗАЩОТО КОМЕРСИАЛНАТА
ПАЛЕОНТОЛОГИЯ
ТЪРПИ КРИТИКИ
ОТ НЯКОИ УЧЕНИ.**

който се пазари в Тусон за един ихтиозавър, предлаган за 750 000 долара.

Страстта към палеонтологията сред частните колекционери означава, че фосилизираните гиганти могат да се окажат в домовете и офиси почти навсякъде. В една вила в Масачузетс щитът и рога на един череп на трицератопс посрещат гостите във фоайето, а един над 5-метров мозазавър – огромен морски гуцер – виси от тавана в дневната. В Южна Калифорния един чудовищен ихтиозавър украсява главната баня на дома на колекционер. В Дубай един дълъг 24,5 м диплодок е звездната атракция в мол. А в Санта Барбара, Калифорния, един от най-добрите черепи на тиранозавър, открити някога, стои в лобито на софтуерна компания.

КОЛЕКЦИОНЕРИТЕ СА СКЛОННИ да са потайни за личните си фосили, защото комерсиализацията на палеонтологията е довела до две десетилетия бурни противоречия, датиращи поне от търга от 1997 г. за един тиранозавър рекс на име Сю. Този изкопан с търговски цели образец накрая се озова в музея „Фийлд“ в Чикаго, но продажната цена от 8,4 млн. долара породила златотърсачески фантазии у някои собственици на земя.

Златната треска обаче така и не се случи. В интерес на истината в момента пазарът е преситен от образци на тиранозавър, а други ценни образци се продават чак след години наред сваляне на цената. Въпреки това най-различни скандали – фалшиви образци от Китай, незаконно изнесени динозавърски кости от Монголия и невнимателни или незаконни разкопки навсякъде – поддържат враждебността на някои академични палеонтолози към частните колекционери. А също и тенденцията да се отнасят към някои ценни фосили просто като към естетични обекти или по-зле.

Изненадващо е обаче мащабът, в който частните колекционери, ловците на фосили и музейните палеонтолози в момента мълчаливо си сътрудничат въпреки войната на думи. Разведряването се дължи отчасти на нуждата. Музеите с ограничен бюджет навсякъде орязват научните кадри и разходите. По тази

**ОБРАЗЦИ, ОТКРИТИ
ОТ КОМЕРСИАЛНИ
КОЛЕКЦИОНЕРИ
И ПРОДАВАНИ
НА ЧАСТНИ ЛИЦА,
МОЖЕШЕ ИНАЧЕ
ДА ЕРОЗИРАТ
НЕЗАБЕЛЯЗАНИ
И ДА ИЗЧЕЗНАТ.**

Въображението на сина му Едоардо може и да е заето от динозаври играчки, но за италианския режисьор и продуцент Франческо Инверници (четящият) само истинското е добро. „Винаги съм искал да имам динозавър – казва той – и накрая реших да купя.“ Въпреки че масивният череп, който е придобил, принадлежи на мозазавър – морско влечуго, а не динозавър, Инверници цени главата на древното животно. Сега тя е в дневната на дома му край Милано. Но, казва той, образецът в крайна сметка ще бъде преместен в „домашен музей по естествена история“ заедно с други експонати, които е събрал.

A high-angle photograph of a person with long hair, seen from behind, sitting in a dark, polluted body of water. The water is filled with a thick layer of orange and red flower petals, along with various pieces of trash like plastic and paper. The person's hand is raised to their head. The overall scene is one of environmental degradation and religious practice.

ВОДА НАВСЯКЪДЕ

ПРЕХОДЪТ ОТ 3900 КМ ПРЕЗ ИНДИЯ РАЗКРИВА
МИСТИЧНОТО ОБАЯНИЕ НА НЕЙНИТЕ СВЕЩЕНИ РЕКИ –
И КРИЗА, КОЯТО ЗАСТРАШАВА ЦЯЛ ЕДИН НАЧИН НА ЖИВОТ

ТЕКСТ: ПОЛ САЛОПЕК
СНИМКИ: ДЖОН СТАНМАЙЪР

И НИКЪДЕ

Ръцете на 59-годишния пенджабски дърводелец Решам Сингх са изкривени от артрит. Лекарите казват, че може да се дължи на контакта с вода, замърсена с торове и пестициди. Мащабната употреба на химикали през 60-те и до края на 70-те години спасила Индия от глада посредством зелената революция, но в селото на Сингх, Мари Мустафа, има многобройни случаи на рак.

„Правите ли фокуси?“

ТОВА СА РАДЖАСТАНСКИТЕ СЕЛЯНИ. Гледат ни как минаваме сред горецата светлина на пустинята Тар. Немити, покрити с прахоляк и почернели от слънцето се мъкнем през Индия с едно товарно магаре. Местните хора ни бъркат със скитащи изпълнители, пътуващи знахари, циркаджии номади. Вярват, че сме магьосници. Отговорът гласи: да, разбира се. Носим влашебство. В крайна сметка всеки човек го носи.

То се крие във водата.

Човешките същества имаме в телата си приблизително същото процентно съдържание на вода, колкото е водата, която покрива земната повърхност. Ние сме водни същества, родени на една водна планета. Водата е навсякъде и никъде. Тя е неспокойна стихия – не може да стои на едно място, винаги се движи и непрекъснато сменя физичното си състояние от газ, през течна, в твърдо и обратно.

Водните молекули са прегнати като връх на стрела. Това придава на водата известна полярност – безкрайно миниатюрен заряд във всеки край. По този начин тя колективно оформя нашата действителност. Представлява съединение, което едновременно разтваря и свързва клетките в нашия мозък, планинските

вериги, парата, която се носи от чая ни сутрин, и тектонските плочи.

А всъщност колко малко има за пиене! Солените океани съдържат приблизително 97% от всичката вода на планетата. Полюсите и ледниците, макар да се топят под въздействието на климатичните промени, държат в плен около 2%. Човешкото оцеляване зависи от едва една абсурдно малка капка от световните запаси, по-малко от един процент: течната сладка вода. Въпреки това прахосваме това съкровище, подобно на глупци, изгубили се в пустинята.

Хотя неш около света. През последните седем години вървя по стъпките на *Homo sapiens*, който напуснал Африка през каменната ера и тръгнал да изследва първобитния свят. Но никъде по време на пешеходното си пътуване – в нито една друга страна или на друг континент – не съм се сблъсквал с екологично възмездие от мащабите на надвисналата водна криза в Индия. Едва ли не самата мисъл е плашеща.

Втората най-многолюдна страна на света, дом на над 1,3 млрд. души, чийто пейзаж се определя от емблематични реки – Инд, Ганг, Брахмапутра и всичките им могощи притоци, се крепи на рѣба на

Жени се напъват да измъкнат скъпоценната вода от кладенец в Донгра в пустинния щат Раджастан. Подобни кладенци са заменили древните стъпаловидни съоръжения, където жените трябвало да се спускат по стотици стъпала, за да достигнат до подземните води.

извънредно положение с водата, което ще има непознаваеми последствия. Не е изключено до края на настоящата година приблизително 100 млн. души в 21 индийски мегаполиса, включително Делхи, Бенгалуру (Бангалор) и Хайдерабад, да пресушат до последна капка подпочвените си води. Фермерите в Пенджаб в Северна Индия – една от важните житници на Азия – се оплакват, че само за едно поколение нивата на безжалостно изпомпваните водоносни пластове падат с 12, 18 или дори 30 м. А замърсяването под формата на индустриални отпадъци, градски отходни води и торове от земеделието са отровили цели речни системи. Общо около 600 млн. души живеят без достатъчно чиста вода.

Близо година и половина крача през речните равнини на Северна Индия. Бяхта се по бетонни надлези над магистралите, пазя равновесие по железопътни мостове и сега върху раницата си в клатушкаци се канута, които поряят поредната река. Те са стотици. И според индуизма всяка една е свещена – всъщност е божество. Бъдецето

на Индия клокочи в тинестите им течения.

„Ще има ли представление с фокуси?“ – питат ме хората от Тар.

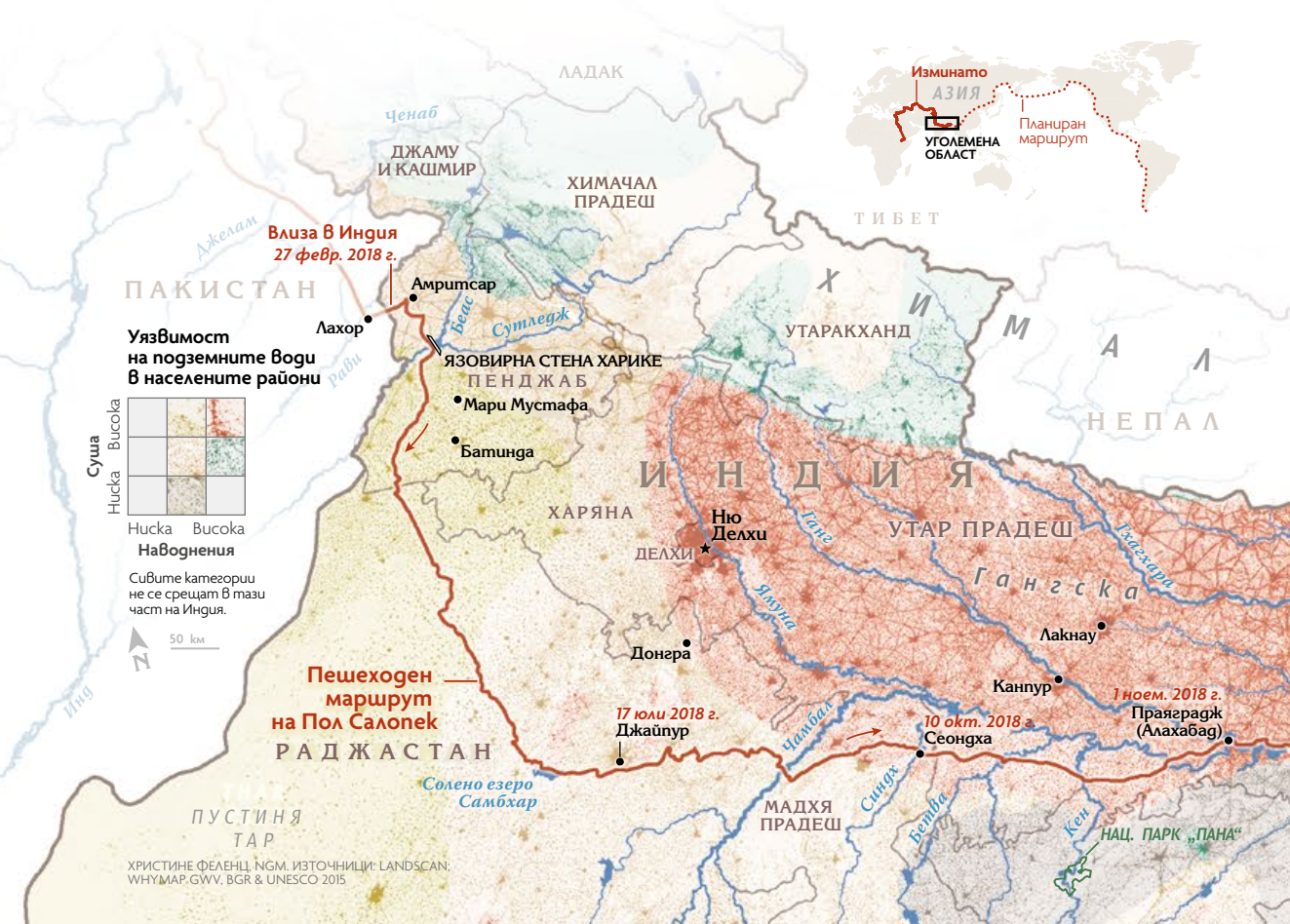
Деца се стрелкат покрай нас – боси и засмени. Подобни на часови, дърветата гаф хвърлят бледи сребристи сенки върху жълтеникавите охрови пясъци. Местните кладенци са отровени с твърде много желязо и флуорид.

Фокус? Разбира се. Да го наречем голямото изчезване.

Сред опалените низини около соленото езеро Самбар, в една умираща влажна зона край Джайпур забелязваме в далечината да се гвижат стотици парцаливи фигури. Часове наред вървят заднишком и влачат дървени гребла по бялата равнина. Жени, добиващи сол. Подобната на живак мараня поглъща клечестите им крака и после пак ги връща. Агска абракадабра.

Инг: река на реките

ИНДИЯ – ОТ ГРЪЦКОТО ИНДОС, което идва от *хинд* на персийски, произхождащо от

санскритската дума *синдху* – означава река.

Къде е легендарният Инд?

Къде човек може да открие тази неимоверно дълга кафеникава водна артерия, родена от тибетските ледници, чийто басейн се е ширнал върху повече от 1 млн. кв.км от Земята: хранителка на гребни цивилизации, животворна сила за милиони стопани в Индия и Пакистан? Докато крача през индийския щат Пенджаб, намирането ѝ се оказва сложна задача.

Тръгвам заедно с еко фотографката Арати Кумар-Рао и двамата се влачим по селски пътица южно от Амритсар. Пет големи притока на Инд се вият през Северозападна Индия. Издирваме Беас. Скоро се загубваме. Вървим слепешката през лабиринт от индустриални насаждения.

Всеки ден е като нещ. Потим се около безкрайни квадратни ниви пшеница, от които се вдига пара. Подминаваме сикхски храмове, увенчани с ефирни бели куполи, където доброволци предлагат на всеки минувач семпъл обяд от дал и ориз. Правим път на флотилиите пухтящи трактори.

После започвам да проумявам. Вече сме открили Инд! От седмици крачим сред дифузното присъствие на реката. Нейните течения са били отклонени, пресушени, канализирани, разпръснати и разчленени на безчислени канали, тръбопроводи, бентове и бразди. Заради тази създадена от човека система притоците на Инд вече до голяма степен не са адекватни като географски понятия. Всеки един от милиардите зрели класове в Пенджаб криве канка от водосбора на Инд.

Индия била в челните редици на зелената революция. От 60-те години насам високодобивни култури, торове и пестициди, трактори и кладенци с моторни помпи са увеличили в огромна степен реколтите. Днес Индия се изхранва. Нейните стопани продават на света купища зърно и плодове. Само че тази смайваща победа срещу глада дошла на висока цена. Селскостопанските химикали замърсяват водоносните пластове на Инд и може би допринасят за огнища на заболявания като рака. А сметката се

ПРЕНАСЕЛЕНА И УЯЗВИМА

Над 400 млн. души живеят в долината на Ганг, където големите реки Ганг, Ямуна и Гхагхара биват подхранвани от хималайските притоци. Заради сезонните промени във водата от топенето на снега и леда, както и заради непредсказуемите мусони районът е опасно податлив на наводнения и засушавания.

На всеки три години големият индуистки празник Кумбх Мела събира поклонници на едно от четири речни места в Индия. През 2019 г. тълпите се стекоха в Праяградж (Алахабад) при сливането на реките Ганг и Ямуна. Ден и нощ десетки хиляди се точеха по временните мостове през Ганг.

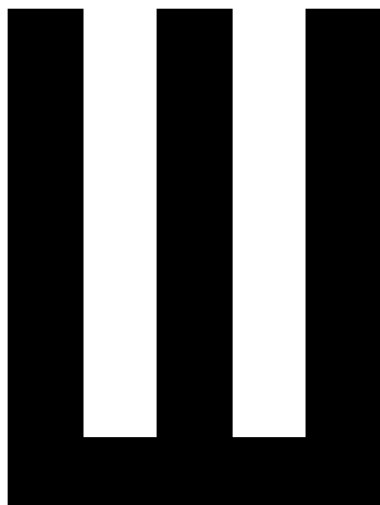
Семейството на Рамеш Пандей се съгласи да бъде снимано, докато се готвеха да го кремират в Праяградж на брега на Ямуна. Прахът му ще бъде отнесен в Ганг. Индуистите вярват, че изгарянето на священо място освобождава душата от цикъла на живот и смърт.

След като
ужасяващо
нападение
шокира
Индия,
жените там
изискаха –
и получиха –
по-добра
защита от
тормоз и
насилие на
публични
места.

ПРАВО НА СИГУРНОСТ

ТЕКСТ: НИЛАНДЖАНА БОУМИК
СНИМКИ: САУМЯ КАНДЕЛВАЛ

ШЕСТТЕ МЛАДИ ЖЕНИ СЕ ПОДРЕДИХА, въртейки в ръце шаловете си. Избрали са да облекат дънки, а не торбести шалвари, предпочитани от традиционното общество в Индия – малък бунт. Той обаче имаше значение за момичетата, израснали в бордей в югоизточната част на Делхи. Като журналист следях прогреса им в рамките на програмата, която трябваше да насочи вниманието към безопасността на жените в индийските градове, и сега, в началото на 2019 г., бях довела няколко чуждестранни посетители, за да чуят какво имат да кажат тези участнички в проекта *Gendering the Smart Safe City*.

„Можем ли да изпеем песента си?“ – попита едната.

Разбира се, отговорихме. Видяхме как промениха стойката си. Вгледаха се право в нас. Впуснаха се в свой хип хоп ритъм и започнаха да рапират:

Кажи го високо заедно с мен.

Този град е за теб и за мен.

И никой в него не е суверен.

Кръстосвам Индия, най-често сама, вече почти 20 години. Историите, които жените ми разказват, и историите от собствения ми живот са за общество, в което публичното пространство е белязано като територия на мъжете. Спомням си как, като бях тийнейджърка, се опитвах да съм невидима, като обличах твърде големи грехи и се криех от коцкарите по улицата. Две десетилетия по-късно, като работеща професионалистка, все още се криех, приплъзвайки се ниско на шофьорската седалка на колата си, за да избегна натрапчиви мъжки погледи.

За индийските жени статистиката по отношение на безопасността е мрачна. През 2011 г. националното бюро за криминални

ПРЕДХОДНА СНИМКА

Жена върви по улица в Ню Делхи, близо до мястото, където грубово изнасилване на жена в автобус през 2012 г. породило протести в цялата страна. В отговор федералното правителство пришпори съдебните изслушвания за обвинени насилници и задела фонд за инициативи, свързани със сигурността.

случаи докладва за 228 650 престъпления срещу жени, включително убийства, изнасилвания, отвлечения и сексуален тормоз. През същата година международно изследване определи Индия като четвъртата най-опасна държава за жените, предшества само от Афганистан, ДР Конго и Пакистан. Отношението към жените на публични места е отчайващо от поколения насам, но случаят на Джиоти Сингх, позната като Нирбая, накарал нещо в Индия да се пречупи – а именно отдавнашната готовност да се приема опасността за жените като част от ежедневието.

Нирбая означава „безстрашна“ на хинди. Тя стана известна на света през 2012 г. като младата студентка по медицина, групово изнасилена в частен автобус от шестима пияни мъже, които след изнасилванията набили прът в тялото ѝ и после я изхвърлили от автобуса. По-късно тя починала. Пълнолетните ѝ убийци бяха арестувани, обвинени и осъдени на смърт – необичаен развой на

Уша Вишвакарма демонстрира техники за самозащита пред ученички в Рамгарх, селски край на щата Раджастан. Вишвакарма създаде Червената бригада, след като била нападната и местната полиция не се задействала, когато подала сигнал. Сега групата организира демонстрации, информационни кампании и тренировки по самозащита.

КОГАТО ПАДНА БОМБАТА

Повече от седем десетилетия след като била разрушена, ХИРОШИМА ГО Е ПРЕОДОЛЯЛА. Но за все още живите оцелели ужасите на ядрената атака И УРОЦИТЕ НА ВОЙНАТА са все така ярки.

Текст:
ТЕД ГЪП

ДЕВЕТ ДНИ СЛЕД КАТО АТОМНАТА БОМБА била хвърлена над Хирошима и след като майка му и едногодишното му братче загинали, а домът им бил изнепелен, седемгодишният Масааки Танабе гледал как баща му умира. Непреклонен враг на Америка, бащата на Танабе починал със своя меч до себе си. Дядото на Танабе искал да съхрани меча на сина си, но окупационните сили дошли и го изтръгнали от ръцете му. „Варвари“ – помислил си младият Танабе. Казва, че бил твърдо решен да отмъсти на Америка. Разбираемо е. Вече нямам нищо и почти никого. Домът му се намирал до Палатата за подкрепа на индустрията на префектура Хирошима – днес емблематична сграда с подобен на скелет купол, съхранена като призив за въздржане от употреба на ядрено оръжие.

КУЛТУРА ИЛИ

ТЕКСТ: РЕНЕ ЕБЕРСОЛ

СНИМКИ: ЯСПЕР ДУСТ

Японските макаци имат дълга история на развлекателни артисти и културни символи. Но използването им в подобни на циркови представления привлича все повече критици в днешна Япония.

ЗЛОУПОТРЕБА?

寄贈
高彰

ПРЕХОДНА СНИМКА

Дресьори от групата за представления „Сен-зу Но Сарумаваши“ в Кавзаки Водят подопечните си в памперси на всекидневна разходка по улиците. В най-ранния етап на обучението по *сарумаваши* (представления с маймуни) бебетата маймунки се обучават да сядат на малки столчета. Постепенно усвояват ходенето на кокили и прескачането на препятствия.

ТАЗИ СНИМКА

След като клиентите в ресторанта „Каябуки“ в Уцономия приключат с храненето, домашните маймуни на собственика се качват на импровизирана сцена в дъното на ресторанта и покорно демонстрират колекция от маски от папиемаше.

Облечени във футболни екипи,

шест японски макака, изправени и на поводи, покорно ритаха топката по игрището, докато дресъорите им и тълпа зрители ги насърчаваха в пародийния мач Япония срещу Бразилия.

Маймуните в сини фланелки (Япония) изглеждаха по-яки, но жълтият отбор на Бразилия беше бърз – особено когато играч №10 спря да си ближе ръцете. Изведнџж №10 докопа топката, ритна я и отбеляза гол. Победа! Японският отбор се поклони. А тълпата избухна в смях.

Това беше само един от подготвителните (подгряващите) номера за основното събитие в закрития амфитеатър в японската „Нико Сару Гундан“, крайпътна атракция в град Нико. Бродейки из двора, видях макак с памперс и оранжев спортен костюм да разбива петгодишно дете в игра на въздушен хокей. Всеки път, когато шайбата идваше към нея, маймуната я първаше обратно

В националния парк „Йошин Ецукоген“ във вулканичен район на о-в Хоншу „снежни маймуни“ се киснат в горещи извори. Преди години, след като хората започнали да хранят маймуните, за да ги отклонят от фермите и къщите си, животните станали популярна туристическа атракция. Сега ги хранят екипът на парка.

към вратата на съперника. На главната външна сцена един мъжки макак в кимоно прескачаше високи препятствия.

Скоро дойде време да заемем местата си в амфитеатъра, където жена на име Юри Сузуки и верният ѝ примат Рикю бяха звездите в цирково представление. На финала Рикю, в панталони на точки и сатенена жилетка, прескачаше пропаст между стълбища и изпълняваше стойка на една ръка върху висок, люлеещ се прът.

Представлението в „Нико Сару Гундан“ се корени в традиционната японска култура. Номерата са се развили от форма на забавление, позната като *сарумаваши* – маймунско представление, основаващо се на вярата, че сару (маймуната) е защитник на конете и е посредник между боговете и

хората, способен да разпръсне злите духове и да разчисти пътя пред добрия късмет. Подобно на танцовата драма кабуки, сарумаваши се изнасяло в обществени театри още преди 1000 години.

Но в модернизиранията се Япония духовното му значение е избледняло.

Днешните маймунски представления приличат на циркови номера. Много животни се обучават чрез позитивни стимули и обич, но някои са грубо дисциплинирани и физически тормозени от дресьорите си, казва Кейко Ямазаки от Японската коалиция за благосъстоянието на животните. Маймуните в плен са защитени от Закона за благосъстоянието на животните в Япония, но законодателството поставя ударението върху

野しのお猿が
働くくま店
おぼこちが
世界へ

寄贈
高野

В ресторант „Каябуки“ клиентите се смеят, докато ръкоплясват на маскирани маймуни. Когато представлението приключи, клиентите молят да ги снимат с маймуните. Собствениците на ресторанта казват, че споделянето на снимките в социалните медии се е отразило добре на бизнеса. Някои онлайн критици обаче поставят под въпрос практиката да се карат маймуните да изнасят представления.

Каору Амагаи живее в традиционен японски дом в Ота, Гунма, с три макака като домашни любимци. Казва, че се отнася с маймуните като с деца, облича ги (има сто костюма), къпе ги и всеки ден им дава кисело мляко с плодове. Също така казва, че веригата на преден план е за да държи на място памперсите на маймуните.

ИНСТАГРАМ

ЙЕЙН КАНГ

ОТ НАШИТЕ ФОТОГРАФИ

КОЙ

Канг е любителка на видрите и фотограф на диви животни от Сингапур.

КЪДЕ

Обществената Източна крайбрежна градина в Сингапур, разположена срещу прочутия силует на града

С КАКВО

Заснето с iPhone 7

Някога видрите били почти изчезнали в сингапурските реки, но десетилетията възстановяване на околната среда са помогнали на тези игриви животни да се завърнат. Една сутрин, докато Канг се разхождала покрай градското пристанище, търсейки морските животни, популярна група видри, позната на местните като сем. Бишан, плувала и се хранела близо до брега. Канг избрала място по маршрута и зачакала. Отнело ѝ 20 минути, но най-сетне семейството видри пристигнало и започнало да плува и да играе точно пред нея.

Тази страница представя снимки от профилите на *National Geographic* в „Инстаграм“. Ние сме най-популярната марка в „Инстаграм“ – с над 136 млн. последователи. Станете един от тях на [instagram.com/natgeo](https://www.instagram.com/natgeo).